

پیل پا

مجموعه نقاشی از معماری ایران

رشید کیوانی

سرشناسه : کیوانی، رشید، ۱۳۶۵ -
عنوان و نام پدیدآور : پیل پا: مجموعه نقاشی از معماری ایران / رشید کیوانی.
مشخصات نشر : اهواز: خط تیره، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری : [۶۹ / ۶۹] ص.، [۲] ص. تصویر (رنگی).: مصور (رنگی): ۲۱ × ۲۱ س.م.
شابک : ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۲۲-۲۷-۵

وضعیت فهرست نویسی : فیپا
یادداشت : ص.ع. به انگلیسی: Rashid Keyvani. Pil Pa: collection of paintings from Iranian architecture.
یادداشت : شماره‌گذاری صفحات به دو صورت فارسی و لاتین است.
عنوان دیگر : مجموعه نقاشی از معماری ایران.
موضوع : نقاشی‌های ایرانی -- قرن ۱۴
20th century -- Paintings, Iranian*
معماری ایرانی -- مصور
Architecture, Iranian -- Pictorial works
موضوع : ایران -- آثار تاریخی
Iran -- Antiquities
رده بندی کنگره : ND۹۸۹
رده بندی دیویی : ۷۵۹/۹۵۵
شماره کتابشناسی ملی : ۸۸۷۳۵۶۳
اطلاعات رکورد کتابشناسی : فیپا

عنوان: پیل پا (مجموعه نقاشی از معماری ایران)

پدیدآورنده: رشید کیوانی

صفحه آرا: سرور آذر

طراح جلد: ناصر خدومی

ناشر: انتشارات خط تیره

نوبت و سال چاپ: اول - ۱۴۰۱

تظارت فنی چاپ: مؤسسه کیمیا هنرآیپیر

صحافی، چاپ و لیتوگرافی: آذر نوین کویر

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۸۲۲-۲۷-۵

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

تهران - نسیم شهر - خیابان جانباز ۱۲ - پلاک ۲۲ - واحد ۴ - ۰۹۳۳۳۱۵۰۵۰۵

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر متعلق به پدیدآورنده می‌باشد.

ما را در اینستاگرام دنبال کنید :

[instagram.com/khat_tireh](https://www.instagram.com/khat_tireh)

فهرست

۱. آذربایجان شرقی / تبریز / مقبرة الشعرا ..... ۶.
۲. آذربایجان غربی / ارومیه / مسجد جامع ارومیه ..... ۸.
۳. اردبیل / اردبیل / آرامگاه شیخ صفی الدین اردبیلی ..... ۱۰.
۴. اصفهان / اصفهان / سی و سه پل ..... ۱۲.
۵. البرز / کرج / کاروانسرای شاه عباسی ..... ۱۴.
۶. ایلام / ایلام / کاخ فلاحتی ..... ۱۶.
۷. بوشهر / برازجان / دژ برازجان ..... ۱۸.
۸. تهران / تهران / برج آزادی ..... ۲۰.
۹. چهار محال و بختیاری / جوققان / کاخ سردار اسعد بختیاری ..... ۲۲.
۱۰. خراسان جنوبی / بشرویه / خانه مستوفی ..... ۲۴.
۱۱. خراسان رضوی / مشهد / حرم امام رضا (ع) ..... ۲۶.
۱۲. خراسان شمالی / بجنورد / عمارت کلاه فرنگی ..... ۲۸.
۱۳. خوزستان / اهواز / پل سفید ..... ۳۰.
۱۴. زنجان / زنجان / گنبد سلطانیه ..... ۳۲.
۱۵. سمنان / سمنان / دروازه ارگ ..... ۳۴.
۱۶. سیستان و بلوچستان / هیرمند / ارگ خان ملک کیانی ..... ۳۶.
۱۷. فارس / مرو دشت / تخت جمشید ..... ۳۸.
۱۸. قزوین / قزوین / سر در عالی قاپو ..... ۴۰.
۱۹. قم / قم / حرم حضرت فاطمه معصومه (س) ..... ۴۲.
۲۰. کردستان / سنندج / عمارت آصف وزیری ..... ۴۴.
۲۱. کرمان / ماهان / باغ شاهزاده ..... ۴۶.
۲۲. کرمانشاه / هرسین / محوطه بیستون ..... ۴۸.
۲۳. کهکلوپه و بویر احمد / یاسوج / میدان آریو برزن ..... ۵۰.
۲۴. گلستان / گنبد کاووس / برج گنبد قابوس ..... ۵۲.
۲۵. گیلان / رشت / عمارت شهرداری رشت ..... ۵۴.
۲۶. لرستان / خرم آباد / فلک الافلاک ..... ۵۶.
۲۷. مازندران / سواد کوه / پل ورسک ..... ۵۸.
۲۸. مرکزی / ساوه / مسجد جامع ساوه ..... ۶۰.
۲۹. هرمزگان / بندرعباس / پرستشگاه بت گوران ..... ۶۲.
۳۰. همدان / همدان / آرامگاه باباطاهر ..... ۶۴.
۳۱. یزد / یزد / باغ دولت آباد ..... ۶۶.

پیل پا

«معماری ایرانی» دارای دانش بومی و پیشینه‌ای طولانی است و در طول تاریخ، همواره به عنوان یکی از والاترین هنرهای ایران معرفی شده است. این سبک از معماری در ایران کنونی، بخش‌هایی از غرب آسیا، منطقه قفقاز و آسیای میانه قابل مشاهده است و بناهایی به این شیوه وجود دارد.

در معماری ایرانی، با وجود ویژگی‌هایی چون تناسب و زیبایی سردرها و گنبدها و ایوان‌ها مهم‌ترین خصلت آن گوهر معماری ایرانی، منطق ریاضی و عرفانی آن است. درونگرایی و گرایش معماران ایرانی به سوی حیاط‌ها، پادیاوها، گودال باغچه‌ها، هشتی‌ها و کلاه فرنگی‌ها که شبستان‌ها را گرداگرد خود گرفته‌است، از دیرباز جزء منطق ایرانی بوده‌است. در معماری ایرانی توجه بسیاری به نور و روشنایی شده و تا حد زیادی از تاریکی دوری جسته است و همچنین به استفاده از مصالح بومی در ساختمان سازی توجه شده‌است.

معمار ایرانی بر استحکام و مقاومت و رعایت اصول سازه تأکید بسیاری داشته و به نظر می‌رسد که ساختمان‌ها و ابنیه تاریخی برای کارکرد و استفاده بسیار طولانی بنا شده‌است.

این مجموعه با عنوان «پیل پا» که اصطلاحی در معماری ایرانی به معنی ستونی بین سقف (آسمانه) و کف ساختمان می‌باشد که به معرفی معماری ایرانی با شیوه نقاشی گونه ای می‌پردازد و شامل ۳۱ اثر با ابزار آبرنگ و روان نویس از ۳۱ بنای معروف و تاریخی؛ استان های ایران است که این آثار در ابعاد کوچک بر روی مقوای مخصوص آبرنگ خلق شده اند. هدف از اجرای این مجموعه معرفی معماری ایرانی، اماکن و بناهای تاریخی و گردشگری برای علاقمندان به هنر، تاریخ، فرهنگ و تمدن ایرانی می‌باشد. این مجموعه در بهمن ۱۴۰۰ به صورت نمایشگاهی در گالری ریم اهواز برای علاقمند به هنر نقاشی و معماری در معرض دید عموم قرار گرفت.

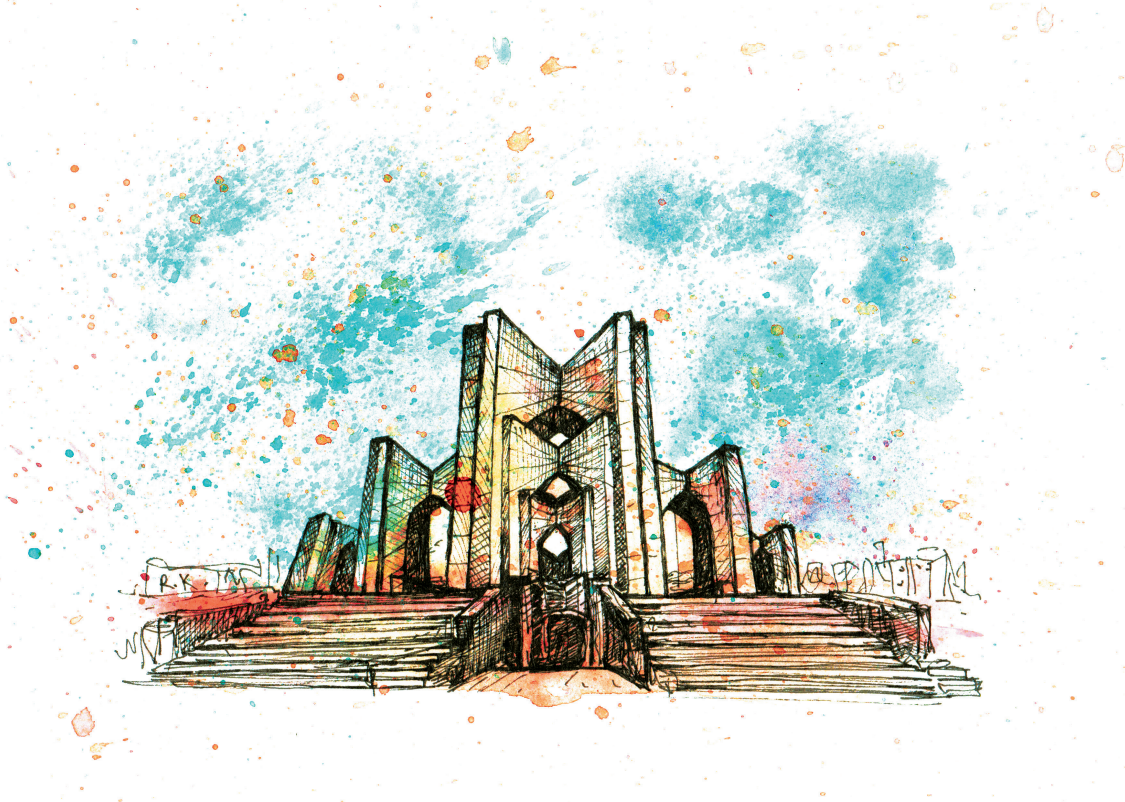
آذربایجان شرقی / تبریز / مقبرة الشعرا

یکی از گورستان‌های تاریخی شهر تبریز است که در محله سرخاب واقع شده است. مقبرة الشعرا هم‌اکنون در پیرامون تکیه حیدر در تقاطع خیابان‌های ثقة‌الاسلام و عارف و در ضلع شرقی بقعه سید حمزه و مقبره قائم مقام و ملاباشی قرار دارد.

این اثر در تاریخ ۱۸ اسفند ۱۳۸۷ با شماره ثبت ۲۵۱۹۱ به‌عنوان یکی از آثار ملی ایران به ثبت رسیده است.

نام این گورستان در آثار مکتوب پیش از سده هشتم هجری به‌چشم نمی‌خورد. قدیمی‌ترین اشاره به این گورستان در کتاب نزهةالقلوب تألیف حمدالله مستوفی در سال ۷۴۰ هجری می‌باشد؛ همچنین در «تاریخ گزیده مستوفی» تألیف ۷۳۰ هجری نیز به مقبرة الشعرا اشاره شده است.

به‌دلیل متروک شدن مقبرة الشعرا پس از زمین‌لرزه‌های سال‌های ۱۱۹۳ و ۱۱۹۴ هجری قمری و به دلیل مدفون شدن بسیاری از شاعران و عارفان بزرگ در این گورستان، در شهریور ۱۳۵۰ خورشیدی مسابقه‌ای برای طرح یک بنای یادبود در مقبرة الشعرا توسط روزنامه‌های اطلاعات و کیهان و مجله یغما برگزار گردید و پس از چندی پیشنهاد «غلام‌رضا فرزانه‌مهر» برگزیده شد و عملیات احداث بنای یادبود آغاز گردید. هم‌اکنون این بنای یادبود نماد مقبرة الشعرا و یکی از نمادهای شهر تبریز محسوب می‌شود.

مقبرة الشعراء / Poets tomb

آذربایجان غربی / ارومیه / مسجد جامع ارومیه

مسجد جامع ارومیه در مجاورت بازار ارومیه قرار دارد، متعلق به سده هفتم هجری قمری (مربوط به دوره ی ایلخانان) است. محراب این مسجد از نظر گچبری یکی از زیباترین آثار هنر معماری دوران مغول می‌باشد. موقعیت این مسجد در بازار طوری قرار دارد که از سه طرف به معابر عمومی متصل می‌شود. مسجد جامع ارومیه که به مسجد رضاییه نیز مشهور است، از مراکز و مدارس دینی معروف آذربایجان غربی است. این بنا مربوط به نیمه دوم سده هفتم هجری قمری است که در دوره‌های مختلف بازسازی و تکمیل شده تا به صورت امروزی درآمده است.

مسجد جامع ارومیه از قسمت‌هایی همچون شبستان گنبددار قدیمی، چهلستون، محراب، کتیبه‌ها، حجره‌های قدیمی اطراف صحن مسجد و قسمت‌های نوساز اطراف صحن تشکیل شده است. امیدواریم اگر تا به حال این بنای بی‌نظیر را از نزدیک ندیده‌اید، بزودی از آن بازدید کنید، چراکه ارزشش را دارد. اگر نگاهی به این بنای خشتی و تاریخی بیاندازید خواهید دید که گنبد آن بر فراز یک پایه ۱۶ ضلعی ساخته شده است و صحن وسیع مستطیل شکلی دارد و دارای سه ورودی است که برخی از آن‌ها به داخل بازار ارومیه همانند راسته سنگ تراشان راه دارد. شبستان بزرگ و آجری این مسجد نیز بخش دیگری از مسجد است که سقف آن با گنبدی بلند و مرتفع پوشانده شده است.

محراب این مسجد قریب به هشت متر ارتفاع و ۶ متر عرض داشته و با گچبری‌های بسیار نفیس خود یکی از زیباترین یادگارهای به جا مانده از دوره ایلخانی است. در قسمت انتهایی محراب دو ستون گچبری شده به چشم می‌خورد که کتیبه ای در میان آن‌ها قرار دارد. این کتیبه که به خط رقاع کتابت شده است .

این محراب که در واقع یکی از بیست و سه محراب گچ بری شده دوره ایلخانی است بر روی محرابی ساخته شده است که در دوره سلجوقیان در این مسجد وجود داشته است. نقش‌های هندسی زیبا و کتیبه ای به خط زیبای کوفی نیز دور تا دور محراب را قاب گرفته است. محراب با طاق نماها و یک تاج در انتها آراسته شده است که طاق نعلی شکل آن مشخصه بارز دوره ایلخانی است. گچبری‌های این محراب یکی از باشکوهترین نمونه‌های گچبری دوره ایلخانی است. پلان مربعی شبستان در انتها با گوشه سازی‌های صورت گرفته به هشت ضلع و بعد به ۱۶ ضلع و در نهایت به گنبدی داره شکل منتهی شده است.

Urmia Grand Mosque / مسجد جامع ارومیه

اردبیل / اردبیل / آرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی

آرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی یکی از مکان‌های تاریخی و باستانی شهر اردبیل در شمال باختری ایران و از آثار ثبت شده ایران در فهرست میراث جهانی یونسکو است.

در این مکان علاوه بر آرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی، مقبره‌های شاه اسماعیل اول (نخستین پادشاه صفویه) و مادر شاه اسماعیل (دختر اوزون حسن آق قویونلو) و نیز برخی از مشایخ و صاحب‌منصبان دوران صفوی و نیز شهیدان ایرانی جنگ چالدران، قرار دارد. از دیگر بخش‌های این مجموعه چینی‌خانه، مسجد، جنت سرا، خانقاه، چله خانه، شهیدگاه و چراغ‌خانه است.

منزل و خانقاه شیخ صفی در همین مکان قرار دارد، و بر طبق وصیت شیخ، جنازه اش را در اتاقی جنب خلوتخانه و باغچه و حوضخانه دفن کردند و بر قبر او بنایی ایجاد کردند تا علاوه بر مقبره شیخ صفی و مرقد شاه اسماعیل اول - آرامگاه‌های دیگری از شاه زادگان صفوی و فرزندان وی را در این بقعه و محل شهیدگاه قرار دهند. به گفته بیوک جامعی (۱۳۷۹)، مجموعه نفیس بقعه شیخ صفی‌الدین به نام عارف نامدار شیخ صفی‌الدین اردبیلی جد سلاطین دودمان صفویان، در سال ۷۳۵ هـ.ق به دست فرزند وی صدرالدین موسی بنا شد. در عصر صفوی، بقعه شیخ با حضور استادان بزرگ عهد صفوی چنان به زیور آراسته شد که هم چنان پس از گذشت چندین قرن به عنوان یکی از مفاخر تاریخی و فرهنگی ایران به‌شمار می‌آید.

یکی از موارد منحصر به فرد این مجموعه این است که این بقعه حاوی ده‌ها اثر بدیع در مضامین مختلف رشته‌های هنری است که از آن جمله می‌توان به عالی‌ترین نوع کاشی کاری معرق و مقرنس و گچ‌بری کتیبه‌های زیبا و نفیس و خط خطاطان بزرگ دوره صفوی (میر عماد، میر قوام‌الدین، محمد اسماعیل و...) منبت‌های ارزنده، نقره کاری، تذهیب و طلاکاری، نقاشی و تنگ بری و غیره اشاره کرد. این اثر از ساختار معماری فخیمی برخوردار است که گرد هم آمدن فضایل هنری نامبرده، آن را در مجموعه‌های تاریخی ایران شاخص و متمایز نموده است.

آرامگاه شیخ صفی‌الدین اردبیلی / Tomb of Sheikh Safi al-Din Ardabili